NEDERLAND STEDENLAND

Stedennetwerk G32

Uitgave G32-stedennetwerk

Tekst: G32-stedennetwerk
Eindredactie: Platform31
Opmaak: Gé grafische vormgeving
Fotografie: Hollandse Hoogte

Den Haag, mei 2015

Voorwoord

Als bestuurders van de G32-steden kennen wij als geen ander de dynamiek, uitdagingen en kansen in de steden en de stedelijke regio. Het G32-stedennetwerk heeft daarom de Agenda Stad met grote voortvarendheid opgepakt.

In de afgelopen maanden hebben wij binnen ons netwerk geanalyseerd en geïnventariseerd welke grote thema's en opgaven onze aandacht vragen en hoe steden en stedelijke netwerken hier (samen) aan kunnen werken. Dit levert een rijk palet van onderbouwde voorstellen, projecten, initiatieven en bijzondere innovaties op die wij u graag presenteren via dit 'bidbook': Nederland Stedenland.

Wij zien de aanpak van de Agenda Stad als een proces van co-creatie, met vele invalshoeken en spelers. Wij kunnen ons goed vinden in deze hernieuwde aandacht voor de stad en het belang om hiermee een betekenisvolle invulling te geven aan het Nederlandse EU-voorzitterschap 2016. Maar wij kijken verder en richten onze aandacht ook op de langere termijn.

Het spreekt ons aan dat het Rijk met Agenda Stad zoekt naar inspirerende voorbeelden in de steden en stedelijke regio's, waarbij de steden geduid worden als 'living labs' voor vernieuwing en verandering. Zeker zo belangrijk is dat het Rijk ook de andere kant benadrukt: het duurzame karakter van het proces. Agenda Stad als permanente dialoog tussen Rijk, steden en stakeholders om groei, innovatie en leefbaarheid in steden te versterken.

Ook wij vinden het langere termijnperspectief, het aangaan van een doorlopend partnerschap tussen Rijk en steden en stedelijke netwerken, van belang. De vraagstukken waaraan wij werken - gericht op economische ontwikkeling, innovatie en inclusiviteit - hebben in aanpak en uitwerking die langdurige aandacht nodig.

Specifiek wijzen wij daarbij op de 'Startnotitie Stedelijke Vernieuwing' die vanuit de G32 in het kader van Agenda Stad is opgesteld. De notitie beschouwt een aantal ontwikkelingen waar de steden de komende decennia voor staan en kijkt heel concreet door naar antwoorden en oplossingen op regionaal, stedelijk- en wijkniveau.

In de steden is het spel op de wagen. Wij nodigen u graag uit!

Drs. Ferd J.M. Crone
voorzitter G32-stedennetwerk

Drs. Herman J. Kaiser
bestuurlijk trekker G32 Agenda Stad

AGENDA STAD:
DE STAD OP DE AGENDA

De stad zet zichzelf op de agenda, zowel in Nederland als in internationaal verband. De dynamiek van Nederland, de kansen en uitdagingen, zij liggen in de steden. De agenda van de steden is daarmee ook de agenda van Nederland. Via Agenda Stad maken steden en Rijk afspraken die de slagkracht van de steden vergroten. Steden en stedelijke netwerken krijgen de ruimte om hun ontwikkeling vorm te geven, om zo hun rol als motor van de economie zo optimaal mogelijk waar te maken en maatschappelijke opgaven het hoofd te bieden.

Kracht

Nederland is een land van polycentrische stedelijke netwerken. Dat is een kracht vanuit de leefkwaliteit en de diversiteit die de steden bieden. En het is een uitdaging als het er om gaat in internationaal perspectief voldoende agglomeratiekracht te genereren. De diversiteit en de complementariteit van het stedelijk landschap kan beter benut worden.

Stad als levend systeem

De steden van het G32-stedennetwerk vertegenwoordigen de diversiteit van de middelgrote steden en de stedelijke regio's in Nederland. De stad als levend systeem is al lang groter dan de stad als bestuurlijke entiteit. Bestuurders van de G32-steden kennen als geen ander de maatschappelijke dynamiek in hun stad en stedelijke regio.

G32:
NETWERK VAN NETWERKEN

Het G32-stedennetwerk is een krachtig platform waarbij ondertussen 37 steden zijn aangesloten. Steden die samen met de G4-steden de kracht van Nederland Stedenland vormen. Het G32-stedennetwerk agendeert, mobiliseert en innoveert rond prangende maatschappelijke opgaven. Bij de decentralisaties in het sociaal domein, de Omgevingswet en de doorontwikkeling van de stedelijke vernieuwing, de Digitale Stedenagenda en de Retailagenda en ook richting Europa. De steden en het netwerk leggen de verbinding tussen de praktijk in stad en regio en de nationale arena, tussen beleidsontwikkeling en de uitvoering. De kracht van de steden manifesteert zich in de G32.

Netwerksamenleving

Het G32-stedennetwerk is een netwerk van netwerken. Op de eerste plaats is natuurlijk de stad zelf een netwerksamenleving, een levende gemeenschap van interacties tussen mensen die samen de stad maken, de buurt en wijk. Met mensen die acteren vanuit hun eigen netwerken. Stadsbestuurders werken midden in dat netwerk, ondersteunen en stimuleren waar mogelijk en zorgen er ook voor dat de stad van iedereen is en dat niemand buiten de boot valt. Groei, innovatie en leefkwaliteit gaan hand in hand.

De steden zijn ook allemaal centrumstad in hun eigen regio, de spil in een *daily urban system* van burgers en ondernemers, van bestuurlijke regionale samenwerking, en vaak ook aanspreekpunt voor het Rijk richting de regio.

Regionale netwerken

De steden van het netwerk maken voorts deel uit van grotere stedelijke regio's, agglomeraties: de metropoolregio's en regionale stedelijke netwerken in Noord-Nederland, Overijssel en Gelderland, Brabant en Limburg, Noord- en Zuidvleugel. Veel van die regionale netwerken maken weer deel uit van grotere, grensoverschrijdende regio's.
En de steden nemen vaak ook deel in thematische netwerken. Denk aan het netwerk van kennissteden, de Digitale Stedenagenda of samenwerkingsverbanden op het sociaal domein.

ONZE AGENDA: DE AGENDA VAN DE STEDEN

De agenda van het G32-stedennetwerk is de agenda van de steden en de stedelijke regio's. Steden werken altijd al samen: met publieke en private partijen, in de stad en daarbuiten, in hun stedelijke regio en in het G32-stedennetwerk. En steden veranderen. In de stad, de wijk, de regio is een continu proces van transformatie aan de gang. Dat vraagt veel aan adaptief vermogen van steden over de gehele breedte.

Synergiemogelijkheden
Veel steden hebben specifiek op Agenda Stad gerichte proposities geformuleerd. In het netwerk delen we deze initiatieven en zoeken we naar synergiemogelijkheden. Vaak zijn het voorstellen vanuit de regio, soms vanuit de G32 zelf, zoals de notitie 'Stedelijke vernieuwing in Transitie'[1] van de Fysieke Pijler van de G32, met een strategie voor de stedelijke vernieuwing nieuwe stijl. Een ander voorbeeld vanuit het G32-verband is 'De inclusieve stad', waarin drie steden intensief samenwerken om de transformatie in het sociaal domein vorm te geven.

Startpunt
Onze agenda Nederland Stedenland benoemt thema's en onderwerpen waaraan de steden werken, met bij elk thema krachtige voorbeelden van initiatieven die nu spelen. Deze agenda van de steden is niet statisch. Nieuwe opgaven dienen zich aan en worden geadresseerd. Zoals Agenda Stad een rollende agenda wordt, zal onze input dat ook zijn. Dit document is daarmee vooral een startpunt van hoe wij de samenwerking in Agenda Stad vorm willen geven.

In de bijlage bij dit document is in de vorm van een losbladige matrix een overzicht gegeven van de proposities die op dit moment bij de aangesloten steden van de G32 in ontwikkeling zijn.

Op de volgende pagina's vindt u de beschrijvingen van onze thema's.

1) De notitie 'Stedelijke vernieuwing in Transitie' is opgesteld vanuit de Fysieke pijler van de G32 en maakt onlosmakelijk deel uit van het G32 voorstel Nederland Stedenland. De notitie is digitaal te raadplegen via www.g32.nl/DATABANK/Nieuwsarchief/Stedelijke_vernieuwing_in_transitie

De inclusieve stad

- Van transitie naar transformatie in het sociaal domein
- Wonen/zorg: nieuwe combinaties en arrangementen
- De stedelijke onderwijsagenda
- Armoede de stad uit
- Druk op de woningmarkt en de voorraad sociale woningbouw

Voorbeelden:

a. Drie G32-steden (Enschede, Leeuwarden, Zaanstad) werken aan een propositie 'De inclusieve stad'. De gemeenten werken in deze propositie aan een samenhangende aanpak op het gebied van wonen, werken, meedoen, opgroeien, leren en zorg. Om middelen doelmatiger te kunnen inzetten is ontregeling en ontschotting nodig.
b. Eindhoven werkt aan WoonConnect. Dit project zorgt voor een grootschalige digitalisering van het woningbestand (corporatie en particulier) als basis en rand-voorwaarde voor kosteneffectieve ontwikkeling van innovatieve woon- en zorgdiensten en innovatieve en betaalbare maatregelen voor woningverbetering (onder andere duur-zaamheidsmaatregelen). Woonconnect dient vele doelen en is geschikt voor opschaling en massa maken. Het project WoonConnect wordt onder andere via BrabantStad uitgerold.
c. Cross care is een initiatief van onder anderen Breda en Roosendaal op het gebied van zorginnovatie en kennisontwikkeling.
d. Alphen aan den Rijn wil de maatschappelijke kosten (budgetten van Rijk, gemeenten, zorgverzekeraars, corporaties) van wijken integraal analyseren en onderzoeken of door combinaties betere maatschappelijke baten te verkrijgen zijn.
e. Arnhem werkt onder de noemer 'Van wijken weten' aan een fundamentele wijk-benadering als nieuw sturingsprincipe en een radicale herordening van veel gemeentelijke taken en budgetten van centraal niveau naar wijkniveau.

De ondernemende stad

- Digitale Stedenagenda
- De Retailagenda, vitale binnensteden
- Ondernemerschap en innovatie
- Connectiviteit in en tussen steden: de volgende systeemsprong in mobiliteit en verdichting
- Regelluw ondernemen

Voorbeelden:

a. Versterking van het stedelijke netwerk Ede-Wageningen: de internationale voedings-bodem voor agrofood.
b. Metropool Regio Amsterdam: behouden en versterken van de concurrentiepositie van de MRA (onder anderen Almere, Haarlem, Haarlemmermeer, Lelystad, Zaanstad).
c. BrabantStad (Breda, Eindhoven, Helmond, 's Hertogenbosch, Tilburg en provincie Noord Brabant): ontwikkeling Brabantse spoorzones met een belangrijke rol voor kunst en cultuur. Via de OV-agenda willen de gemeenten de verbindingen tussen Brabantse steden versterken.
d. Limburgse steden (Heerlen, Maastricht, Sittard-Geleen, Venlo): grensoverschrijdende versterking economisch perspectief langs hoofdlijnen (kennis)economie, onderwijs en arbeidsmarkt. MKB en campusontwikkeling is hierbij cruciaal.
e. Ede, Helmond, Zwolle en andere steden: pilot Verlichte Regels winkelgebieden. Integrale aanpak van centrumgebied in het licht van veranderend consumentengedrag. Faciliteren nieuw ondernemerschap en experimenten met minder regelgeving.

De aantrekkelijke stad

- Stedelijke vernieuwing
- Wonen in de stad
- De transformatieopgave

Voorbeelden:

a. De notitie ‘Stedelijke vernieuwing in transitie’ is opgesteld vanuit de Fysieke pijler van de G32 en maakt onlosmakelijk deel uit van het G32-voorstel Nederland Stedenland. In de notitie wordt een nieuwe methode voor de aanpak van complexe maatschappelijke vraagstukken en opgaven voor de regio, de stad en de wijk gepresenteerd. Stedelijke vernieuwing behelst het continue ontwikkelen en transformeren van steden in de 21e eeuw om de stad van de toekomst aantrekkelijk, leefbaar en economisch vitaal te houden.

b. Diverse steden, waaronder Deventer, Zaanstad en de Brabantse steden agenderen de transformatie van spoorzones en bedrijventerreinen naar moderne woonwerklocaties.

De creatieve stad

- Place making en city marketing
- Campusontwikkeling en scienceparken
- Internationale kenniswerkers en de kennisstad
- Creatieve economie

Voorbeelden:

a. Netwerk Kennissteden: steden en universiteiten van Amsterdam, Delft, Eindhoven, Enschede, Groningen, Leiden, Nijmegen, Maastricht, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Wageningen. Het netwerk richt zich op:
   1. Structurele meerjarige samenwerking
   2. Aanpassingen van het beleid voor onderzoek en onderwijs
   3. Randvoorwaarden in financiële zin en (minder) regels
   4. Noodzakelijke voorzieningen in de kennissteden
   5. Inzet op Smart Cities en bereikbaarheid kennissteden door goed intercity netwerk
   6. Nieuwe banen en sociale innovatie
   7. Focus op de regionale samenwerking in Triple Helix
   8. Warm welcome aan internationals.
   9. Ruimte voor proeftuinen in de adaptieve stad
   10. Grensoverschrijdende kwesties en belemmeringen om de internationale kracht van de kennisregio's te versterken.

b. Overijsselse steden (Almelo, Deventer, Enschede, Hengelo, Zwolle): Connectivity multimodale bereikbaarheid stedelijke netwerken (corrido2/internationaal consortium).

c. Breda: City of Imagineers: versterken van de positie van de beeldindustrie in Breda.

De circulaire stad

- Energietransitie/klimaatopgave
- Verduurzaming woningvoorraad
- E-mobility
- Afvalscheiding

Voorbeelden:

a. Samenwerking Noord-Nederland (Groningen, Leeuwarden, Assen, en Emmen): groene grondstoffen produceren in de regio, combineren verduurzaming en arbeidsmarkt, smart buildings en smart mobility.
b. BrabantStad: Smart & Green mobility, versnelling transitie naar elektrisch en waterstof-busvervoer.
c. Cleantech (onder anderen Apeldoorn, Deventer, Zutphen): toepassing van schone technologie in samenwerking met de clean tech regio (Triple Helix-samenwerking).
d. Warmterotonde (Provincie Zuid-Holland, Rotterdam, Den Haag, Delft, Westland en energiebedrijven): werken aan een warmterotonde die restwarmte uit de haven en CO2 vervoert. Niet alleen naar het Westland, maar ook naar Den Haag, Delft en Leiden.
e. Kopgroep Green Deal Smart Energy Cities (Amsterdam, Arnhem, Eindhoven, Enschede, Groningen): gericht op 'slimme' en duurzame energieinnovaties voor en door eind-gebruikers en innovaties e-mobility.
f. IJsselvechtdelta: klimaatadaptie ten behoeve van een leefbare en economisch krachtige delta.
g. Deltadeelprogramma Rijnmond-Drechtsteden: 'slimme combinaties' van dijken, duurzame ruimtelijke ingrepen en extra inzet op rampenbeheersing op het Eiland van Dordrecht.
h. Haarlemmermeer: zoveel mogelijk sluiten van kringlopen door middel van samenwerking in netwerken. Lid van Circular 100 van de Ellen MacArthur Foundation. Via de MRA en de Amsterdam Economic Board een Circulaire Grondstoffen hub maken. Ambitie om op termijn energieleverend te worden.

De sterke stad

- De kracht van de lokale democratie en actief burgerschap
- De stad als laboratorium: ruimte voor *living labs*
- Over de grens: grensoverschrijdende samenwerking in stedelijke netwerken
- Nieuwe modellen voor regionale en stedelijke verdiencapaciteit en bekostigingsmethodieken
- De regionale governance: krachtig en toch licht, mogelijkheden taakdifferentiatie tussen gemeenten, de Triple Helix in positie.

Voorbeelden:

a. Samenwerking Alphen-Gouda-Woerden: motor voor het Groene Hart en aanjager samenwerking.
b. Overijsselse steden: grensoverschrijdend werken: de arbeidsmarkt in eurregionaal perspectief: pilots en regelvrije zones.
c. Zuid-Limburg: laboratorium voor gebiedsgerichte aanpak.
d. 'De inclusieve stad', 'Stedelijke vernieuwing in transitie' en voorstellen van Arnhem en Alphen aan de Rijn: burgerkracht en wijksturing staan hierbij centraal.

NAAR EEN DEAL TUSSEN STEDEN EN RIJK

Als netwerk bieden wij het Rijk een platform om gezamenlijk te werken aan belangrijke maatschappelijke opgaven. Het G32-stedennetwerk is de kortste weg naar de kennis en kracht van 37 Nederlandse steden.

Voorstel
Wij stellen voor om afspraken te maken en een *package deal* te sluiten om op relevante maatschappelijke opgaven gezamenlijk verder te komen en extra kracht te zetten op de regionale en thematische city deals en agenda's van steden uit ons netwerk en reeds lopende trajecten. Nog een systeemsprong, maar nu in de samenwerking tussen steden en Rijk.

Als netwerk en Rijk gaan we via nauwe afstemming volgen welke maatschappelijke opgaven we waar tackelen. We gaan samen kijken hoe we de kracht van de steden optimaal in kunnen zetten, de ervaringen in de regio's en in het buitenland maximaal kunnen delen en benutten. Leren van knelpunten en oplossingen. Ook gaan we afspraken maken met het Rijk over de wijze waarop we gezamenlijk de vernieuwingen in de fysieke leefomgeving als vervolg op de ISV-methodiek vorm gaan geven.

Vanuit gezamenlijke teams gaan we rond thema's en opgaven experimenteerruimte creëren, ervaringen en nieuwe concepten in een vroeg stadium onderling delen en verder brengen en, indien relevant, vertalen in (meer, minder of ander) Rijksbeleid of een agendering richting Europa. Waarin we de energie en het lerend en ontwikkelend vermogen die er zit in de steden en het netwerk optimaal benutten in een gezamenlijke leeromgeving.

Deels gaan we dit doen in het verlengde van bestaande arrangementen (Digitale Stedenagenda, Retailagenda), deels via nieuwe afspraken die in het kader van Agenda Stad nu tot stand komen, en deels - als opgaven nog niet geadresseerd worden - via gezamenlijke inspanningen tot agendering en mobilisering. De G32 levert de stedelijke praktijk, *living labs* in de steden en de kracht van het netwerk als platform van ontwikkeling en uitwisseling. Het Rijk werkt vanuit haar verantwoordelijkheid om de steden en de stedelijke regio's optimaal in hun kracht te zetten.

AGENDA STAD EN HET EU VOORZITTERSCHAP

In 2016 is Nederland voorzitter van de EU. Met het traject van Agenda Stad, de thematische en regionale city deals, de samenwerking G32, G4 en Rijk heeft Nederland op het gebied van stedenbeleid en stedelijke praktijk een showcase paraat. Gedurende 2015 kunnen we internationaal verkennen of andere Europese landen met soortgelijke ervaringen (Verenigd Koninkrijk) bereid zijn om dit samen met de Nederlandse steden en het Rijk in te brengen en om gezamenlijk te bekijken in hoeverre de Europese Unie (EU) zich hieraan kan committeren.

De inzet is dan drieledig:

1. Agenda Stad als showcase richting Eu.

2. Ervaringen rond stedelijk beleid wisselen en verrijken tijdens het voorzitterschap.

3. Voor elkaar proberen te krijgen dat de EU zich kan committeren aan deze inspanning. Dit kan bijvoorbeeld door in een aantal city deals te participeren als het gaat over ruimte voor experimenten, delen van ervaringen en het zoeken naar nieuwe arrangementen.